

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Groot-Besids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr R. Farnhorst, Vriesland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Koopmans, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr C. Lindelboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meijna, Groningen; Dr D. Postma, Burgerdorp (Zuid-Afrika); Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thüs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, Gravenhage.

Adres der Redactie

Prof. Dr A. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERHAAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 3500.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 1 Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentieën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Een antwoord van prof. Haitjema I. — Uit de Schrift: Doet en zijn. (1 Joh. 3:7). — Kerkelijk Leven: Eensgezamen tegen prof. Vischers „Paradijsprobleem”. (V. De laatste Encycloëdie van den Paus III. — Liefde en Kunst: Marie Diers, Der zwakke kracht. Abco Berend. De verloving van Matthäus Senf. — Brieven uit Zuid-Afrika. I. — Uit het Pol. en Soc. Leven: De Werkloosheid. — Pensioenen. Boekbespreking. Kerknieuws.

EEN ANTWOORD VAN PROF. HAITJEMA.

I.

Hedenmorgen ontving ik een overdruk van een artikel, dat prof. dr Th. L. Haitjema schreef in „Onder Eigen Vaandel”, een tijdschrift, welks titel minder Barthiaansch klinkt en meer verzakend en militair is, dan men van een orgaan, waarvan prof. Haitjema het adres der redactie vormt, zou verwachten.

In dit artikel geeft prof. Haitjema een antwoord op de artikelen, die ik indertijd aan deze plaats publiceerde over „De Paradox in de Religie”; en tegelijk op het onder dienzelfden titel uit omwerking en aanvulling daarvan verkregen opstel, dat opgenomen werd in mijn „Bij Dichters en Schriftgeleerden”.

Nu trof het, dat volgens besluit der redactie, aan mij de heurt der hoofdartikelen zou zijn. Het plan, dat ik eerst voor die hoofdartikelen had, laat ik nu nog even rusten. Het lijkt me noodig, eerst prof. Haitjema van antwoord te dienen. Wat ik voornemens was, nu aan den kop van ons blad te geven, komt nog wel, hoop ik. En de lezers, die zuchten zonden: „alweer polemiek”, mogen bedenken, dat polemiek een heel goed ding is, dat meer hun denken helpt, dan ik weet niet hoeveel zoetlijks; immers, het scherpt hun denken, en geeft hun het voorrecht, dat ze niet alleen in de schotels, maar ook in de keuken mogen zien. Want alle irenische schotels worden toch in een polemische keuken klaar gemaakt, waarin ze allemaal messen dragen. Zoo is het leven nu een keer.

Prof. Haitjema kan het niet nalaten, enkele onvriendelijkheidjes te lanceren, die den hoogleeraar als zoodanig niet eeren, omdat ze niet haar bruide voorten zetten in een voorafgaand betoog, doch soms de plaats bekleeden, waar beter een argument kon staan.

Ik laat ze prof. Haitjema alle behouden.

Maar op één van die bittere pilletjes wil ik toch even een kleine sectie doen.

Het artikel opent met dezen famoezen zin:

„Het Assensche Nieuw-Calvinisme heeft tot veiligstelling van de Gereformeerde waarheid een fel offensief geopend tegen de theologie van „de paradox.”

Waarna prof. Hoekstra (in diens boek over Twijfel), dr Kraan (in zijn „Openbaring en Mysterie”) en ik (om mijn artikelen en opstel in bovengenoemd boek) als vertegenwoordigers van dit „Assensche Nieuw-Calvinisme”, ook wel geheeten een „veiligstellend Calvinisme” (met het licht journalistenveldgeschut van zoo'n woord „veiligstellen” jaag je tegenwoordig ook heel wat menschen uit de omgeving weg) voor den dag gehaald worden.

Drie wetenschappelijke rubriceringen dus.

„Assensche-gereformeerd”.

„Neo-Calvinistisch”.

„Veiligstellend Calvinisme”. Hetwelk te verstaan is van geestelijke assuradeurs.

Prof. Haitjema kent echter, naar ik meen, de verhoudingen slecht; en maakt het zich wel wat

heel gemakkelijk, door o, die manier al dadelijk voor zijn lezers de tegen hem aangebrachte argumenten in een onvriendelijk licht te zetten. Ik zal maar niet vertellen, dat ik aan de Asser synode geen deel heb gehad, evenmin als dr Kraan. Wel wil ik in het voorbijgaan erop wijzen, dat de onvriendelijke qualificatie van prof. Haitjema voor onze studenten iets te zeggen heeft. Dr Kraan heeft tegen prof. Haitjema geen onvertogen woord gesproken, maar alleen zakelijk geargumenteerd. Dr Kraan is een oud-strijder der G. S. B.; en prof. Haitjema is tegenwoordig soms haar gast. In zijn mond is de qualificatie „Assensche-gereformeerd” niet bepaald vriendelijk. Aan welken kant ligt hier het loketjes-maken? Waar staat men het eerst klaar met een stempeltje en een etiketje in een wetenschappelijk debat? De studenten zullen moeten kiezen tusschen hun gast en hun oud-praeses; en als ze soms ook al vinden, dat dr Kraan tegen sommige wetenschappelijke stellingen van prof. Haitjema is, omdat hij „Assensche” is, dan moeten zij het maar doen. Maar ik geloof niet, dat zij zich zó gemakkelijk ervan af zullen maken als prof. H. dezen keer. Ik verwacht een beetje meer respect bij hen voor hun oud-praeses. Een respect, dat zich betoont in rustige overweging van zijn argumenten, zonder de populaire rubricering van dit wetenschappelijk bedoeld tijdschrift.

Maar er is nog meer. Prof. Haitjema klaagt erover, dat zijn voorliefde voor de theologie van de paradox „tot voor korten tijd als een onschuldige eigenaardigheid in een wetenschappelijk godgeleerde, „die de Gereformeerde belijdenis van barte liefheeft”, werd aangemerkt (hij beroept zich hier op een niet nader aangeduide recensie van dr K. Dijk), — maar dat thans „van verschillende zijden alarm geroepen wordt”.

Nu geloof ik, dat het best te begrijpen is, dat voor eenige jaren het boek van prof. Haitjema (Hoogkerkelijk Protestantisme) onder ons welwillend ontvangen is. Een recensie wordt wel eens vlug geschreven; en bovendien is de tijd, waarin de gereformeerde wetenschap haar vertolkers en verdedigers op de katheders van Nederland vrijwel miste, nog zó kort achter ons, dat we al erg blij waren, dat hier en daar op belangrijke posten weer een gereformeerde stem klonk. (Een bewijs, dat de „Asser” gereformeerden welwillend pleegden te luisteren ook naar wat van hervormde zijde opkwam voor de gereformeerde dogmata). Bovendien is de strijd tusschen gereformeerd en niet-gereformeerd vroeger om andere vraagstukken gegaan, dan in den laatsten tijd geschiedt. Het is te verstaan, dat de vreugde om het feit, dat ook te Groningen weer de stem der „confessie” zou beluisterd worden uit den mond van een zich als confessioneel aandienend en als zoodanig gaarne aanvaard hoogleeraar, zó groot was, dat men meer lette op wat dezen hoogleeraar met ons vereenigde inzake oudere strijdsvragen, dan dat men dadelijk naging, of wat hij in het nieuwe probleem der christelijke geloofskennis (met name het kentheoretische) te berde bracht, ook consequenties zou kunnen hebben, die het fundament der gereformeerde confessie zouden vermogen om te stooten. Voor mij is de vriendelijke ontvangst van prof. Haitjema in onze pers een bewijs te meer, dat hij goed zou doen, in een wetenschappelijk debat met mannen als prof. Hoekstra en

dr Kraan niet direct te spreken van Assensche-nieuw-calvinisme. Als de kring van Assen zó inquisitoriaal was, dan zou hij prof. Haitjema niet zó vriendelijk zijn tegemoet getreden.

Maar wat wil prof. Haitjema hier met die recensies doen? Weet hij het niet, dat dr J. G. Ubbink eigenlijk de eerste is geweest, die erop gewezen heeft, dat die vriendelijke recensies in de gereformeerde pers van zijn „Hoogkerkelijk Protestantisme”, juist met het oog op de paradoxale meent in dat boek, wel tot de gewichtige oorzaken van nadenken konden gerekend worden? Ik weet niet, of prof. Haitjema dr Ubbink tot de Assensche nieuw-calvinisten rekent; het doet er ook niet toe; want zijn referaat ging aan Assen vooral en onder hen, die in de hoofdzaak met dr Ubbink meegingen, waren er ook, van wie bekend is, dat zij het praedicant „Assensche” niet op prijs stellen.

En als prof. Haitjema de brochures van dr Geelkerken leest, die vóór de Asser synode geschreven zijn, dan zal hij moeten erkennen, dat iemand, die de paradoxenleer van prof. Haitjema aanhangt (niet maar zó al en toe er een journalistieke ode aan wijdt, maar ze consequent geloof en toepast) met geen mogelijkheid in staat zou zijn, de brochures van dr J. G. Geelkerken te schrijven. Deze geschriften zijn van a tot z met de leer van de paradox onverenigbaar. Hoe dit feit nu weer te vereenigen valt met wat het orgaan van dr J. G. Geelkerken zó al schrijft en fantaseert over Karl Barth (annex de paradox), tja, dat is weer een andere vraag. Daar zal de psychologie bij te pas moeten komen, vrees ik. Maar ik geloof wel, dat het hier opgemerkte aanleiding geeft tot de vraag: waarom haalt U nu met geweld Assen weer erbij? Moet dat misschien anderen of Uzelf suggereren, dat het ondenkbaar is, dat in de Ned. Herv. Kerk — om maar iets te noemen — iemand bedenkingen opperen kan tegen Uw stellingen om dezelfde redenen, die de door U geciteerde auteurs hebben aangevoerd?

Prof. Haitjema zou het debat verhelderen, als hij handelde, óók nu, naar de wijze der rustige mannen van wetenschap: elk argument op zichzelf bezien en niet er bij halen, wat er niets mee te maken heeft. Dat het verzet tegen hem specifiek Assensche is, en daartuit te verklaren, dat is een rechtvaardiging van eigen denkresultaten, die juist zóóveel te vroeg komt, als de argumenten te laat komen.

Trouwens, er komt nog wel wat meer om deze oorzaak te vroeg in het artikel van den hoogleeraar. Hij kon, zich „onder eigen vaandel” — heelmaal niet paradoxaal — scharende, heel makkelijk zeggen: die menschen van het Assensche vaandel, dat zijn nu de „neo-calvinisten”. Lectoris saltem, of anders lectori sat. Maar prof. Haitjema weet natuurlijk, dat in de lijn van het betoog, dat tegen hem gericht is, de uitspraak ligt: prof. Haitjema heeft Calvin althans, op dit ééne punt, losgelaten. Dat wil dus zeggen: op DIT punt is prof. Haitjema geen goed calvinist. Dat de hoogleeraar nu in zijn eersten zin reeds beweert: mijn opponenten hebben Calvin niet zuiver bewaard („neo-calvinisten”) is wel wat te gemakkelijk; want het gaat er juist om, dit te bewijzen, en

*) Natuurlijk is dit geen toern uit een kerkrechtelijke procedure. Zie Dr J. G. Ubbink, Het Irrationalisme in onze hedendaagsche psychologie. Uitg. v. d. Geref. Psych. Studie-vereeniging.